

Det sårbara samhället visualiserat: Välfärd, utsatthet och samhällelig förändring i svensk tv-fiktion med fokus på perioden 1965–1975

Populärvetenskaplig beskrivning

Den tioårsperiod som tar sin inledning 1965 äger en speciell plats i svensk kultur- och samhällshistoria. I litteraturen har den kallats ”engagemangets årtionde” (Svedjedal) eller ”vindkantringens tid” (Lagerlöf). I samhällsplanering och arkitektur är perioden känd som Miljonprogrammets tid – efter den gigantiska byggsatsning som löpte mellan just 1965 och 1975 och som inte bara innebar att ett sjuisiffrigt antal nya bostäder byggdes, utan som också innefattade en transformering av svenska stadslandskap och slutfasen på efterkrigstidens omfattande urbanisering. Det var tiden för omvälvande reformer vad gällde vård, skola, utbildning och sociala transfereringssystem, men också en epok då denna nya systematiska välfärd kom att kritiseras av en växande protesterörelse. Den vänsterpolitiska vägen präglade inte bara samhällsdebatten utan också teater, romaner, musik, bildkonst och poesi. Den svenska film som reformerats 1963 kom snabbt att omfattas av krav på nya reformer av unga filmare som såg filmpolitiken exkludera politisk film. Allt detta är väl känt.

Vad som händer i den svenska televisionen under denna period är sparsamt beskrivet i forskningen, särskilt vad gäller TV-dramatik. Det finns översikter över svensk TV-drama genom tiderna och enstaka specialstudier om regissörer och genrer. Däremot finns inga sammanhållande akademiska studier om tidens TV-drama av det slag som finns om andra konstarter och medier. Detta faktum kan tyckas paradoxalt, dels med avseende på TV-teaterns plats i det nationella kollektiva minnet, dels med avseende på televisionens roll som medium och den enorma mängd produktioner som producerades. I detta projekt undersöks svenskt samhällsorienterat TV-drama under just dessa vindkantringens år.

Projektet kan kategoriseras på flera sätt. Det kan knytas till nationell filmhistorieskrivning, och till svensk TV-historia. Där finns förbindelser med sådan mediehistorisk forskning som undersöker och kontextualiserar skärningspunkterna mellan olika medier. Ett fjärde forskningsområde är kulturhistoriskt och omfattar det stora intresse för det sena och tidiga sjuttioalets radikala strömningar som kunnat iakttas både nationellt och internationellt under senare år. Dessutom är begreppet sårbarhet centralt för analysen. Det kommer att relateras till såväl gestaltningen av mänskliga problem, som till bilden av samhällets institutioner. Omedelbara frågor i relation till begreppet är hur sårbarhet gestaltas, används och utnyttjas i en välfärdsstat under utveckling.

Projektet kan sammanfattas i sex delmål:

- Att undersöka samtida och retrospektiv reception av tv-produktioner från perioden.
- Att diskutera produktionerna som historisk källa.
- Att undersöka estetiska strategier i svensk tv-fiktion.
- Att med utgångspunkt i ett brett modernitetsperspektiv diskutera svensk tv-fiktion utifrån i begrepp som tillit och sårbarhet.
- Att i fallstudier undersöka uttalade strategier och ambitioner.
- Att identifiera mönster vad gäller enskilda aktörers handlingsutrymme och avtryck under perioden.

Projektets historiska aspekter är flera. Fiktionsproduktionerna från undersökningsperioden är konkreta spår av ideal, överväganden, strategier och föreställningar om televisionens uppdrag och syfte. Mottagandet av de enskilda programmen är spår av tidens kultur- och mediepolitiska diskurser. Dessutom skildrar produktionerna historia. De berättar i bild och ord om utvalda delar av en samtid och utgör på så sätt ett historiskt källmaterial, inte enbart till den faktiska svenska välfärdsstat de berättar om. De är också viktig del av den offentliga diskussionen om det dåtida svenska samhällets förändring. En tredje historisk dimension är att studera bilden av välfärdsstaten, så som den skildras idag, både i samtidsskildringar och i historiserande fiktioner. Mot bilden av dagens sönderfallande folkhem måste historiskt sett ett mer ”helt” folkhem ställas. Det var detta ”hela” folkhem som de produktioner som står i projektets fokus avsåg att granska.